

Què llegir (II)

Anton M. Espadaler
Article / April 28, 2009

La literatura a Catalunya arrenca en el si d'una lírica potent com és la trobadoresca, i compta de seguida amb un personatge de notable envergadura com és Guillem de Berguedà, un dels escriptors més desinhibits de tots els temps i amb una capacitat per a la caricatura encara no superada. Els medievals van privilegiar la lírica per damunt de qualsevol altra opció i aquest és un tret que només ara comença a equilibrar-se. La narrativa sorgeix més tard, primer en vers –encetant una línia de narrativa breu que ens hauria de dur a Quim Monzó– amb un escriptor de tremp com Ramon Vidal de Besalú, i dóna, posteriorment, una obra tan genial com l'anònim Jaufré ja al segle XIII.

I després sota forma de memòria personal en el llibre que recull les gestes del rei Jaume I, i que més tard seguirà, també en primera persona, en l'obra aventurera de Ramon Muntaner i en la d'un estadista com el rei Pere el Cerimoniós.

La línia del memorialisme, de les pàgines viscudes, és potser la que ha travessat els segles ja sigui amb voluntat pública, ja com a escriptura privada, i la que ha mantingut el fil de la continuïtat en tot moment, ja es tracti del retrat indirecte de costums, com en el cas d'Eiximenis al XIV, del dietari d'un Pujades al XVII, del Calaix de sastre del baró de Maldà al XVIII, de la prosa viatgera d'un Verdaguer al XIX, del Quadern Gris de Josep Pla o dels textos de Gaziel o Bladé al XX. La novel·la de tots els temps se n'ha contagiada. Potser per aquí s'explica un gust persistent pel realisme –el fonament de l'elogi de Cervantes al Tirant lo Blanc–, que es detecta en Oller, en Sagarra, en Sales, en Moncada o en la mateixa Rodoreda.

La lírica sembla que fa el cim amb Ausiàs March, però no pot oblidar-se que March tria escriure a la manera del Dant més radical –estil eixut, vers major, filosofia i teologia com a matèria–, mentre el Renaixement segueix la línia contrària de Petrarca, decisió que el col·loca en un lloc poc homologable, cosa que sap veure Joan Roís de Corella i després els més lleugers Joan Timoneda o Pere Serafí al XVI. Passat el tràngol del barroc, gràcies a l'enginy de Vicenç Garcia, el Rector de Vallfogona, la poesia torna a lloc amb Jacint Verdaguer i de seguida amb mossèn Costa i Llobera, Josep Carner i Carles Riba. La lliçó medieval queda enrere, i quan torna, amb J. V. Foix, és per donar un gir als desafiaments de l'avantguarda.